

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุลศล กศ.บ., กศ.ม., M.A., Ph.D.

สุเทพ จิตรชื่น กศ.บ., กศ.ม.

บุญรัตน์ รอดตา ศษ.บ.

มนัสวี ธีรฐาพิสุทธิ ศศ.บ., M.A.

ผู้ตรวจ

ผศ.จรรยาภรณ์ เชิดพุทธ กศ.บ., ศศ.ม.

ธนาลัย ลิ้มปรัตนศิริ อ.บ. (เกียรตินิยม), MA.T.

เรวดี สุขอร่าม ศศ.บ.

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.

สมพร อ่อนน้อม พร.บ. (เกียรตินิยม), นศ.บ.

นฤภารณ์ กมลนฤเมธ ศศ.บ.

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช สารานุกรม

๒๑๖-๒๒๐ ถนนบำรุงเมือง แขวงสารนาธร เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒ ๒๒๒ ๙๙๙๙ • ๐๒ ๒๒๒ ๙๙๙๙-๒ FAX ๐๒ ๒๒๔ ๖๕๕๖ • ๐๒ ๒๒๔ ๖๕๕๗

email: info@wpp.co.th

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย
ห้ามละเมิด ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ส่วนหนึ่งส่วนใด เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

สุเทพ จิตร์ชื่น

บุญรัตน์ รอดตา

มนัสวี ญัฐวิสุทธิ

ผู้ตรวจ

ผศ.จรรยาภรณ์ เชิดพุทธ

ธนาลัย ลิ้มปรัตน์ศิริ

เรวดี สุขอร่าม

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์

สมพร อ่อนน้อม

นฤชกรณ์ กมลนฤเมธ

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-974-18-7837-6

พิมพ์ที่ บริษัท โรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด นายเริงชัย จงพิพัฒน์สุข กรรมการผู้จัดการ

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เล่มนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญตามที่ต้องการทั้งด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ เล่มนี้ยึดแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้หลักการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยพัฒนานักเรียนแบบองค์รวมอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการความคิดรวบยอด ที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ให้ตรงกับรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) เน้นทักษะที่สร้างเสริมความเข้าใจที่คงทนของนักเรียน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ปลายทางที่ต้องการให้เกิดตามหลักสูตร

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ เล่มนี้จะสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เล่มนี้ได้ออกแบบให้ มีองค์ประกอบ ดังนี้

๑ **ตัวชี้วัดชั้นปี** ระบุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง (ตามหนังสือที่ ศธ ๐๔๐๑๐/ว ๑๕๔๓) ซึ่งตัวชี้วัดระหว่างทาง พิมพ์ด้วยตัวอักษรสีดำ ส่วนตัวชี้วัดปลายทางพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้า

๒ **สาระการเรียนรู้** เป็นหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่นักเรียนจะได้เรียนรู้

๓ **ประโยชน์จากการเรียนรู้** บอกประโยชน์ที่นักเรียนจะได้จากการเรียนรู้

๔ **คำถามนำ** เป็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

๕ **เนื้อหา** นำเสนอเนื้อหาตามหลักสูตร เนื้อหาบางเรื่องอาจนำเสนอโดยใช้ภาพ ตาราง แผนภูมิ แผนที่ แผนความคิด เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ และประกอบด้วยส่วนอื่น ๆ เช่น

๕.๑ คำสำคัญ ระบุคำสำคัญโดยพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้าต่างจากตัวพื้นแทรกอยู่ในเนื้อหา

๕.๒ เรื่องน่ารู้ เป็นความรู้เพิ่มเติมที่นักเรียนควรรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ได้เรียน

๕.๓ แหล่งสืบค้นความรู้ เป็นแหล่งความรู้ รวมทั้งเว็บไซต์สำหรับสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม

๖ **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** เป็นกิจกรรมให้นักเรียนทำเมื่อจบเนื้อหาในการเรียนแต่ละ หัวข้อ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ของเรียน

๗ **บทสรุป** สรุปเนื้อหาสำคัญ โดยจัดทำเป็นความเรียง เพื่อให้นักเรียนใช้ทบทวนความรู้

๘ **กิจกรรมเสนอแนะ** เป็นกิจกรรมที่นำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาบูรณาการใน การปฏิบัติกิจกรรม

๙ **การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน** เป็นตัวอย่างสถานการณ์การนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑๐ **คำถามทบทวน** เป็นคำถามเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้

๑๑ **ท้ายเล่ม** ประกอบด้วย

๑๑.๑ บรรณานุกรม เป็นรายชื่อหนังสือ เอกสาร หรือเว็บไซต์ที่ใช้ประกอบการเขียน

๑๑.๒ อภิธานศัพท์ เป็นการนำคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหา มาอธิบายและจัดเรียงตามลำดับ ตัวอักษร

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เวลา ศักราช และยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์

๑

๑. เวลากับประวัติศาสตร์ ๒
๒. ศักราชและการเทียบศักราชระบบต่าง ๆ..... ๔
๓. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ๘
๔. ตัวอย่างการใช้เวลา ศักราช และยุคสมัยที่ปรากฏ
ในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย..... ๑๒
๕. ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อ
ปัจจุบันและอนาคต ๑๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วิธีการทางประวัติศาสตร์

๑๓

๑. ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์ ๑๘
๒. วิธีการทางประวัติศาสตร์ ๑๙
๓. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ๒๓
๔. ตัวอย่างหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย
สมัยสุโขทัย..... ๒๗
๕. การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการศึกษา
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ไทย
สมัยสุโขทัย..... ๒๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ประวัติศาสตร์สมัยก่อนสุโขทัย ในดินแดนไทย

๓๖

๑. สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย ๓๗
๒. รัฐโบราณในดินแดนไทย..... ๔๕
๓. รัฐไทยในดินแดนไทย..... ๖๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ พัฒนาการของอาณาจักร สุโขทัย

๖๙

๑. การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย ๗๐
๒. พัฒนาการด้านการเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย ๗๕
๓. พัฒนาการด้านเศรษฐกิจสมัยสุโขทัย..... ๗๗
๔. พัฒนาการด้านสังคมสมัยสุโขทัย ๘๐
๕. พัฒนาการด้านศิลปวัฒนธรรมไทยสมัยสุโขทัย ๘๑
๖. ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสมัยสุโขทัย..... ๘๖
๗. ภูมิปัญญาไทยสมัยสุโขทัย..... ๙๐
๘. ความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย ๙๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ พัฒนาการของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

๙๗

๑. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๙๘
๒. รัฐโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้..... ๑๐๑
๓. การขยายอิทธิพลของชาติตะวันตกในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้..... ๑๐๓
๔. พัฒนาการของประเทศในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้..... ๑๐๖
๕. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
หรืออาเซียน..... ๑๑๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ แหล่งอารยธรรมในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

๑๒๓

๑. แหล่งอารยธรรมในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้..... ๑๒๔
๒. แหล่งมรดกโลกในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้..... ๑๒๖
๓. อิทธิพลของอารยธรรมโบราณในดินแดนไทย
ที่มีผลต่อพัฒนาการของไทยในปัจจุบัน..... ๑๓๐

บรรณานุกรม..... ๑๓๔

อภิธานศัพท์ ๑๓๗

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

เวลา คักราช และยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์

ตัวชี้วัดชั้นปี

๑. วิเคราะห์ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์
(ส ๔.๑ ม. ๑/๑)
๒. เปรียบคักราชตามระบบต่าง ๆ ที่ใช้ศึกษาประวัติศาสตร์
(ส ๔.๑ ม. ๑/๒)

สาระการเรียนรู้

๑. ความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์
๒. คักราชและการเทียบคักราชระบบต่าง ๆ
๓. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
๔. ตัวอย่างการใช้เวลา คักราช และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย
๕. ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต

ประโยชน์จากการเรียนรู้

- วิเคราะห์ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์ สามารถเทียบคักราชระบบต่าง ๆ ที่ใช้ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และบอกยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ได้

คำถามนำ

- เวลาและช่วงเวลามีความสำคัญต่อการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างไร

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคมมนุษย์ในอดีตว่า ในอดีตมนุษย์ได้กระทำสิ่งใดบ้าง มีความคิดและความเชื่ออย่างไร มีปัจจัยใดที่ทำให้มนุษย์มีความคิดและความเชื่อหรือกระทำเช่นนั้น และการกระทำนั้นมีผลอย่างไร เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต แต่เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วในเวลาและช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องเวลาและช่วงเวลา รวมทั้งยุคสมัยจึงจำเป็นสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะจะทำให้รู้ว่าเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตเกิดขึ้นมานานมากน้อยแค่ไหน เรื่องราวใดเกิดก่อน เกิดหลัง และแต่ละเรื่องราวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้จะช่วยให้เข้าใจและวิเคราะห์เรื่องราวในประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น

๑. เวลากับประวัติศาสตร์

๑. ความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในอดีตในเวลาและช่วงเวลาต่าง ๆ เวลาและช่วงเวลาก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยเป็นสิ่งที่บอกให้รู้ว่า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมาเกิดขึ้นเมื่อไร เกิดอยู่นานเพียงใด และสิ้นสุดลงเมื่อไร

จะเห็นว่า ประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับเวลาและช่วงเวลา เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีตเกิดขึ้นเมื่อใด สิ้นสุดลงเมื่อไร ในเอกสารประวัติศาสตร์ไทยจึงมีคำที่ใช้บอกเวลาและช่วงเวลาหลายคำ เช่น วัน เดือน ปี ศักราช ทศวรรษ ศตวรรษ สหัสวรรษ ยุคสมัย

ถ้าต้องการบอกให้รู้เวลาที่ชัดเจนของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมักจะบอกเป็นปี หรือวัน เดือน และปี เช่น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จวันสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๕๓

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ทรงประดิษฐ์อักษรไทยใน พ.ศ. ๑๘๒๖

ถ้าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นช่วงยาวนานจะบอกให้รู้เป็นช่วงเวลา เช่น

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์

ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐–๒๓๒๕

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เสด็จขึ้นครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕–๒๓๕๒

ภาชนะดินเผาบ้านเชียง

เป็นหลักฐานทางโบราณคดี

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคต้น

ภาชนะดินเผาบ้านเชียง

เป็นหลักฐานทางโบราณคดี

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคกลาง

ภาชนะดินเผาบ้านเชียง

เป็นหลักฐานทางโบราณคดี

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคปลาย

มีอายุราว 4,000–3,000 ปีมาแล้ว มีอายุราว 3,000–2,300 ปีมาแล้ว มีอายุราว 2,300–1,800 ปีมาแล้ว

การใช้คำบอกเวลาและช่วงเวลาจะช่วยให้เข้าใจชัดเจนและตรงกันว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นเมื่อใด เหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง

เวลาและช่วงเวลานอกจากมีความสำคัญที่ช่วยบอกให้รู้ว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นเมื่อใด เกิดอยู่นานเท่าใด ลึกลงเมื่อใด เหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง ซึ่งทำให้เรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องแล้ว ยังมีความสำคัญอื่น ๆ อีก เช่น

๑. ช่วยให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมที่มีความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์กับสมัยประวัติศาสตร์ โดยสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มีมนุษย์ใช้ตัวหนังสือบันทึกเรื่องราว ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากสมัยประวัติศาสตร์ที่มนุษย์รู้จักใช้ตัวหนังสือบันทึกเล่าเรื่องราวและมีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ด้านการปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

๒. ช่วยให้อธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ว่า บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง เป็นเหตุเป็นผลกันกับอีกเหตุการณ์ เช่น อาณาจักรอยุธยาถูกรุกรานอาณาจักรสุโขทัยระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๔–๑๙๒๑ ซึ่งเป็นช่วงปลายของสมัยสุโขทัยก่อนที่จะถูกรวมเข้ากับอาณาจักรอยุธยาใน พ.ศ. ๒๐๐๖

๓. ช่วยบอกให้รู้ถึงความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เพราะอยู่ในเวลาหรือช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เช่น ในยุคล่าอาณานิคม ซึ่งเป็นช่วงที่ชาติตะวันตกกำลังขยายดินแดนอาณานิคมอย่างกว้างขวางในดินแดนต่าง ๆ รัชกาลที่ ๕ จึงทรงพยายามรักษาเอกราชของไทยไว้ด้วยการดำเนินนโยบายเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาส่วนใหญ่ เช่น ยกดินแดนรัฐมลายู คือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู ปะลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียงให้อังกฤษใน พ.ศ. ๒๔๕๑

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม แต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเวลาและช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ อภิปราย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน สรุปและบันทึกผล แล้วนำผลงานมาเสนอหน้าห้องเรียนให้เพื่อน ๆ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับ

๒. ศักราชและการเทียบศักราชระบบต่าง ๆ

ศักราช หมายถึง ช่วงเวลา ๑ ปีที่มนุษย์กำหนดขึ้น โดยอาศัยหลักเกณฑ์พื้นฐานทางดาราศาสตร์ การกำหนดศักราชอาจแตกต่างกันไปตามแนวคิด ความเชื่อ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมอื่น ๆ เช่น การกำเนิดหรือการเสียชีวิตของศาสดาในศาสนา การขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ การตั้งราชวงศ์ใหม่ การสร้างเมืองหรืออาณาจักรใหม่

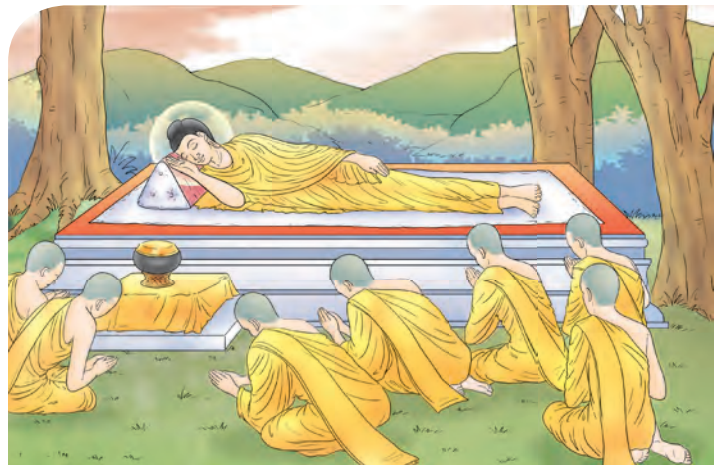
๒.๑ ศักราชระบบต่าง ๆ

สังคมไทยใช้ศักราชหลายระบบในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าสังคมไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องศักราชมาใช้ในช่วงใดสมัยใด ศักราชระบบต่าง ๆ ที่ควรทราบเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ได้แก่ พุทธศักราช (พ.ศ.) คริสต์ศักราช (ค.ศ.) มหาศักราช (ม.ศ.) จุลศักราช (จ.ศ.) รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.) และฮิจเราะห์ศักราช (ฮ.ศ.)

๑. **พุทธศักราช (พ.ศ.)** เป็นศักราชที่พุทธศาสนิกชนตั้งขึ้น เหตุการณ์สำคัญที่เป็นมูลเหตุให้ตั้งศักราชขึ้น คือ การเสด็จปรินิพพานของพระพุทธเจ้าในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ขณะมีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

พุทธศักราชมีวิธีนับแตกต่างกัน ๒ แบบ ได้แก่ แบบไทยและแบบลังกา

การเสด็จปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
เป็นที่มาของการตั้งพุทธศักราช

- **แบบไทย** เป็นการนับแบบปีเต็ม โดยเริ่มนับปีเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานไปแล้ว ๑ ปี เป็น พ.ศ. ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา พุทธศักราชของไทยเริ่มต้นปีใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม และสิ้นปีในวันที่ ๓๑ ธันวาคม เช่นเดียวกับคริสต์ศักราช

- **แบบลังกา** เป็นการนับแบบปีย่าง โดยเริ่มนับปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานเป็น พ.ศ. ๑ ด้วยเหตุนี้ พ.ศ. แบบลังกาจึงเร็วกว่าหรือมากกว่า พ.ศ. แบบไทย ๑ ปีตลอดมา เช่น เมื่อประเทศไทยเป็น พ.ศ. ๒๕๐๐ ประเทศลังกาจะเป็น พ.ศ. ๒๕๐๑

๒. คริสต์ศักราช (ค.ศ.) เป็นศักราชของผู้นับถือคริสต์ศาสนา ตั้งขึ้นในสมัยโรมัน เริ่มนับตั้งแต่วันที่เชื่อกันว่าเป็นวันประสูติของพระเยซูคริสต์เป็นต้นมา เมื่อนับ ค.ศ. ๑ นั้นตรงกับ พ.ศ. ๕๔๔

การประสูติของพระเยซูคริสต์
เป็นที่มาของการตั้งคริสต์ศักราช

คริสต์ศักราชเริ่มปีใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม และสิ้นปีในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปัจจุบันคริสต์ศักราชเป็นศักราชที่ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก มิได้จำกัดเฉพาะผู้นับถือคริสต์ศาสนาเท่านั้น จึงถือว่าเป็นศักราชสากล

การบอกช่วงเวลาก่อนพุทธศักราชและก่อนคริสต์ศักราช

- การบอกช่วงเวลาก่อนพุทธศักราชใช้คำว่า ก่อนพุทธศักราช หรือ ก่อน พ.ศ. กำกับจำนวนปี เช่น พระพุทธเจ้าประสูติเมื่อ ๘๐ ปีก่อนพุทธศักราช (หรือ ๘๐ ปีก่อน พ.ศ.)
- การบอกช่วงเวลาก่อนคริสต์ศักราชในภาษาไทยใช้ ก่อนคริสต์ศักราช หรือ ก่อน ค.ศ. ประกอบจำนวนปีเช่นเดียวกับปีก่อนพุทธศักราช ในภาษาอังกฤษใช้ B.C. ซึ่งย่อมาจาก Before Christ หมายความว่าก่อนมีพระเยซูคริสต์ กำกับไว้หลังเลข ค.ศ. เช่น ๗๕ B.C. คือ ก่อน ค.ศ. ๗๕ ปี หรือ ๗๕ ปีก่อน ค.ศ.

๓. **มหาศักราช (ม.ศ.)** ตั้งขึ้นในอินเดีย โดยพระเจ้ากนิษกะ กษัตริย์อินเดียผู้ยิ่งใหญ่ เริ่มนับ ม.ศ. ๑ ในปีที่พระองค์ขึ้นครองราชย์ อาณาจักรกุษาณะ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๖๒๒

ไทยรับมหาศักราชมาใช้คำนวณทาง โหราศาสตร์และใช้ระบุเวลาใน**จารึก** โดยเฉพาะ ที่ทำขึ้นในสมัยก่อนสุโขทัยและสมัยสุโขทัย

จารึกปราสาทหินพิมาย ๒ จารึกด้วยอักษร ขอมโบราณ มีการบอก ม.ศ. ๙๖๘ ในจารึก พบบริเวณมุมตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทใหญ่ ปราสาทพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

๔. **จุลศักราช (จ.ศ.)** ตั้งขึ้นโดยพระเจ้าสุริยวงศา เริ่มนับ จ.ศ. ๑ ในปีที่พระองค์ขึ้น ครองราชย์อาณาจักรศรีเกษตร ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๒

ไทยรับจุลศักราชเข้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ใช้ในการคำนวณทางโหราศาสตร์ ใช้บอกเวลาใน จารึก ตำนาน พระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ เอกสารทางราชการ ฯลฯ มาจนถึงสมัยรัชกาล ที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงเลิกใช้

๕. **รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.)** พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๒ โดย เริ่มนับ ร.ศ. ๑ ในปีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาลงกรณ์มหาราชทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๓๒๕ และให้เริ่มใช้ศักราชนี้ในราชการตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) เป็นต้นมา

รัตนโกสินทรศกไม่ได้เลิกใช้วันที่ ๑ เมษายน เป็น วันขึ้นปีใหม่ ต่อมาใช้มาถึง ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศ ให้เลิกใช้ เปลี่ยนเป็นพุทธศักราชแทน

พระบรมราชานุสาวรีย์
พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
กรุงเทพมหานคร

จารึกหินอ่อนวัดน้อย กล่าวถึงการเสด็จประพาสเมืองศรีสัชนาลัย
สวรรคตของรัชกาลที่ ๕ มีการระบุถึง พ.ศ. ๒๔๕๐
จ.ศ. ๑๒๖๙ และ ร.ศ. ๑๒๖ ในจารึก ปัจจุบันอยู่ที่วัดน้อย
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

๖. ฮิจเราะห์ศักราช (ฮ.ศ.) เป็นศักราชของชาวมุสลิม เริ่มนับ ฮ.ศ. ๑ ในปีที่นบีมุฮัมมัด ศาสดาของศาสนาอิสลามอพยพชาวมุสลิมจากนครมักกะฮ์ (เมกกะ) ไปยังเมืองมะดีนะฮ์ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๑๖๕

ฮิจเราะห์ศักราชเป็นปีทางจันทรคติ ปีหนึ่งมี ๑๒ เดือน เดือนหนึ่งมี ๒๙-๓๐ วัน และ ไม่มีการเพิ่มวัน ๑ ปีจึงมีประมาณ ๓๕๔ วันเท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าปีในระบบศักราชอื่น ๆ อยู่ราว ๑๑-๑๒ วัน

๒.๒ การเทียบศักราช

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ เราจะพบว่าเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่ละชิ้น อาจใช้ศักราชไม่เหมือนกัน เช่น จารึก ตำนาน สมัยก่อนสุโขทัยและสมัยสุโขทัยใช้มหาศักราช และพุทธศักราช ในระยะหลังใช้จุลศักราชด้วย จารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ ฯลฯ สมัยอยุธยา ส่วนใหญ่ใช้จุลศักราชและพุทธศักราช จึงจำเป็นต้องมีการเทียบศักราชเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกัน

การเทียบศักราชจากศักราชหนึ่งไปเป็นอีกศักราชหนึ่ง เริ่มต้นจากการคำนวณว่าศักราชทั้งสองมีช่วงระยะเวลาแตกต่างกันอยู่ที่ปี แล้วใช้จำนวนที่ได้เป็นเกณฑ์บวกลบสำหรับเทียบศักราช	เกณฑ์บวกลบสำหรับเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่น ๆ	
	พ.ศ.	ค.ศ.
	มากกว่า ค.ศ.	๕๔๓ ปี
	มากกว่า ม.ศ.	๖๒๑ ปี
	มากกว่า จ.ศ.	๑๑๘๑ ปี
	มากกว่า ร.ศ.	๒๓๒๔ ปี
การเทียบ พ.ศ. เป็น ศักราชอื่น	การเทียบศักราชอื่น เป็น พ.ศ.	
ใช้การลบเป็นเกณฑ์	ใช้การบวกเป็นเกณฑ์	
พ.ศ. - ๕๔๓ = ค.ศ.	ค.ศ. + ๕๔๓ = พ.ศ.	
พ.ศ. - ๖๒๑ = ม.ศ.	ม.ศ. + ๖๒๑ = พ.ศ.	
พ.ศ. - ๑๑๘๑ = จ.ศ.	จ.ศ. + ๑๑๘๑ = พ.ศ.	
พ.ศ. - ๒๓๒๔ = ร.ศ.	ร.ศ. + ๒๓๒๔ = พ.ศ.	
เช่น ถ้าต้องการเทียบ พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็น ค.ศ. มีวิธีการคิดดังนี้ พ.ศ. มากกว่า ค.ศ. ๕๔๓ ปี นั่นคือ ๒๕๖๖ - ๕๔๓ = ๒๐๒๓ ดังนั้น พ.ศ. ๒๕๖๖ จึงตรงกับ ค.ศ. ๒๐๒๓	เช่น ต้องการทราบว่าเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ที่เกิดการรบทางเรือระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่ปากน้ำเกิดขึ้นใน พ.ศ. ไດ มีวิธีการคิดดังนี้ พ.ศ. มากกว่า ร.ศ. ๒๓๒๔ ปี นั่นคือ ๑๑๒ + ๒๓๒๔ = ๒๔๓๖ ดังนั้น ร.ศ. ๑๑๒ จึงตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๖	

สำหรับการเทียบอิงระหัดักราชไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์ที่กล่าวมาได้ เนื่องจากอิงระหัดักราชนับวันเดือนปีตามจันทรคติ เวลา ๑ ปีในอิงระหัดักราชจึงน้อยกว่า ๑ ปีในักราชระบบอื่น จนไม่อาจหาจำนวนที่คงที่เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์บวกลบได้ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๗) การเทียบ พ.ศ. กับ ฮ.ศ. ใช้ ๑๑๒๒ เป็นเกณฑ์บวกลบ

๒.๓ การนับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นกว่า ๑ ปี

การนับช่วงเวลาที่เกิดขึ้นกว่า ๑ ปี มักนับเป็นรอบละ ๑๐ ปี ๑๐๐ ปี และ ๑,๐๐๐ ปี ดังนี้

๑. **ทศวรรษ** คือ รอบ ๑๐ ปี นับจากักราชที่ลงท้ายด้วย ๐ จนถึงักราชที่ลงท้ายด้วย ๙ เช่น ทศวรรษ ๑๙๕๐ ตามคริสต์ักราช หมายถึง ค.ศ. ๑๙๕๐–๑๙๕๙

๒. **ศตวรรษ** คือ รอบ ๑๐๐ ปี นับจากักราชที่ลงท้ายด้วย ๐๑ จนถึงักราชที่ลงท้ายด้วย ๐๐ เช่น คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ คือ ค.ศ. ๒๐๐๑–๒๑๐๐ พุทธศตวรรษที่ ๒๖ คือ พ.ศ. ๒๕๐๑–๒๖๐๐

๓. **สหัสวรรษ** คือ รอบ ๑,๐๐๐ ปี นับจากักราชที่ลงท้ายด้วย ๐๐๑ จนถึงักราชที่ลงท้ายด้วย ๐๐๐ เช่น คริสต์สหัสวรรษที่ ๓ นับตามคริสต์ักราช คือ ค.ศ. ๒๐๐๑–๓๐๐๐ พุทธสหัสวรรษที่ ๓ นับตามพุทธักราช คือ พ.ศ. ๒๐๐๑–๓๐๐๐

๓. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๒ สมัย คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่ว่า มนุษย์ในสมัยนั้นมีการใช้ตัวอักษรบอกเล่าเรื่องราวหรือไม่ ถ้ายังไม่มีก็จัดว่าเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ถ้ารู้จักใช้ตัวอักษรแล้วก็จะจัดว่าเป็นสมัยประวัติศาสตร์

ปัจจุบันได้มีการกำหนดยุคสมัยทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นอีก ๑ สมัย เรียกว่า สมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งอยู่ระหว่างสมัยก่อนประวัติศาสตร์กับสมัยประวัติศาสตร์ โดยให้หมายถึงช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีของชุมชนที่มีตัวอักษรใช้แล้วแต่ยังไม่สามารถอ่านหรือถอดความเรื่องราวได้ หรือยังไม่แน่ใจว่ามีการใช้ตัวอักษรหรือไม่ แต่มีชุมชนที่มีตัวอักษรใช้แล้วกล่าวถึงหรือบันทึกถึงชุมชนนี้ และมีหลักฐานทางโบราณคดีสนับสนุนทำให้ทราบว่าเป็นชุมชนเดียวกัน

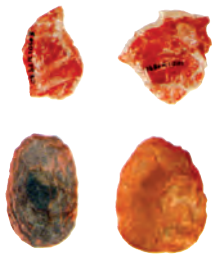
อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ยังคงนิยมแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์เป็น ๒ สมัยแบบเดิม คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์

๓.๑ สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มีการใช้ตัวอักษรหรือตัวหนังสือบอกเล่าเรื่องราว จึงยังไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี เช่น โครงกระดูกสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับ แหล่งที่อยู่ของมนุษย์สมัยนั้น

เครื่องมือหินกะเทาะ ยุคหินเก่า พบที่อำเภอมะเขะ จังหวัดลำปาง

เครื่องมือหินกะเทาะ ยุคหินกลาง
พบที่ต๋อยหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ใบหอกสำริด ยุคสำริด
พบที่อำเภอบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ตัวอย่างเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ได้หลายแบบ เช่น

การแบ่งตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมมนุษย์

ยุคสังคมล่าสัตว์ หรือสังคมนายพราน	ยุคสังคมเกษตรกรรม	ยุคสังคมเมือง
(ราว ๕๐๐,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว) มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักผลไม้เป็นอาหาร ยังไม่ รู้จักตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่ง	(ราว ๔,๐๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว) มนุษย์รู้จักเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้าน มีการตั้ง ผู้ปกครอง แบ่งงานกันทำ มีการ แลกเปลี่ยนผลผลิต และมีพิธีศพ	(ราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว) สังคมเกษตรกรรม มีการพัฒนาด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นบ้านเมือง

การแบ่งตามเทคโนโลยีการทำเครื่องมือเครื่องใช้	
ยุคหิน แบ่งเป็น ยุคย่อย ได้ ๓ ยุค	ยุคหินเก่า ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐–๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์ใช้เครื่องมือหินกะเทาะที่ทำขึ้นอย่างหยาบ ๆ อาศัยตามถ้ำ เพิงผา ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ จับปลา เก็บพืชผักผลไม้ป่าเป็นอาหาร ไม่มีถิ่นฐานแน่นอน
	ยุคหินกลาง ประมาณ ๑๐,๐๐๐–๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์ใช้เครื่องมือหินกะเทาะที่ทำประณีตขึ้น สภาพความเป็นอยู่ยังเหมือนยุคหินเก่า แม้จะมีการรวมกลุ่มเป็นสังคมแต่ยังต้องอพยพไปหาแหล่งที่มีอาหารสมบูรณ์
	ยุคหินใหม่ ประมาณ ๖,๐๐๐–๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์ใช้เครื่องมือหินขัด รู้จักเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง
ยุคโลหะ แบ่งเป็น ยุคย่อย ได้ ๒ ยุค	ยุคสำริด ประมาณ ๔,๐๐๐–๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักทำเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับด้วยสำริด ซึ่งเป็นโลหะผสมระหว่างทองแดงกับดีบุก ดำรงชีวิตด้วยการเกษตร
	ยุคเหล็ก ประมาณ ๒,๕๐๐–๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักถลุงเหล็กมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ ยังคงดำรงชีวิตด้วยการเกษตร

๓.๒ สมัยประวัติศาสตร์

สมัยประวัติศาสตร์เริ่มตั้งแต่มนุษย์มีการใช้ตัวอักษรหรือตัวหนังสือบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

การศึกษาค้นคว้าเรื่องราวสมัยประวัติศาสตร์อาศัยหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ตกทอดมาจากอดีต เช่น จารึก ตำนาน จดหมายเหตุ พระราชพงศาวดารเป็นหลัก และบางครั้งต้องนำหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถานที่สร้างขึ้นในสมัยนั้นมาพิจารณาประกอบด้วย เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ตีความเรื่องราวในอดีตได้อย่างถูกต้องแน่นอนที่สุด

จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว มีการระบุ ม.ศ. ๔๕๙ (ตรงกับ พ.ศ.

๑๔๘๐) ในจารึก จารึกด้วยอักษรปัลลวะ พบที่วัดเขาน้อยสี่ชมพู

ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี

ที่มา: db.sac.or.th/inscriptions

การเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ในประเทศไทย นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า ควรยึดจารึกเก่าแก่ที่สุดที่พบในประเทศไทยเป็นจุดเริ่มต้นสมัยประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งพบหลายหลักฐานกระจายอยู่หลายจังหวัดในดินแดนไทย เช่น จารึกที่พบที่เมืองโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจารึกที่เก่าแก่แต่ศักราชไม่สมบูรณ์ จารึกที่พบที่ปราสาทเขาฉ่องหรือปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว จารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๐ จึงถือว่าสมัยประวัติศาสตร์ไทยเริ่มขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จารึกด้วยอักษรปัลลวะ คาดว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่เมืองโบราณศรีเทพ ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกาญจนาภิเษก จังหวัดปทุมธานี
ที่มา: db.sac.or.th/inscriptions

เรื่องน่ารู้

เมืองโบราณศรีเทพ

เมืองโบราณศรีเทพ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้รับการประกาศจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๖ ที่กรุงริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย ให้ขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกแห่งที่ ๗ และเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งที่ ๔ ของประเทศไทย โดยมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “The Ancient Town of Si Thep and its Associated Dvaravati Monuments ”

ในพื้นที่ของเมืองโบราณศรีเทพมีโบราณสถานสำคัญ อยู่หลายแห่ง เช่น เขาค้างคาว เขาค้างคาวนอก ปราสาทศรีเทพ ปราสาทสองพี่น้อง

สมัยประวัติศาสตร์ในประเทศไทยแบ่งได้หลายแบบ เช่น

แบ่งตามราชธานี โดยยึดถือเอาช่วงเวลาที่มีเมืองใดเมืองหนึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองหรือเป็นราชธานีของรัฐ แคว้น หรืออาณาจักรมาเป็นเกณฑ์

ยุคสมัย	ศูนย์กลาง/ราชธานี	ช่วงเวลา
สมัยก่อนสุโขทัย	ศูนย์กลางการปกครองของรัฐ อาณาจักร หรือแคว้นต่าง ๆ	ประมาณ พ.ศ. ๑๑๘๐–๑๗๙๒
สมัยสุโขทัย	กรุงสุโขทัย	ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๒–๒๐๐๖
สมัยอยุธยา	กรุงศรีอยุธยา	พ.ศ. ๑๘๙๓–๒๓๑๐
สมัยธนบุรี	กรุงธนบุรี	พ.ศ. ๒๓๑๐–๒๓๒๕
สมัยรัตนโกสินทร์	กรุงรัตนโกสินทร์	พ.ศ. ๒๓๒๕–ปัจจุบัน

แบ่งตามรัชกาล ในสมัยรัตนโกสินทร์อาจแบ่งสมัยย่อย ๆ ตามรัชสมัยหรือรัชกาลของพระมหากษัตริย์ เช่น

ยุคสมัย	ศูนย์กลาง/ราชธานี	ช่วงเวลา
สมัยรัชกาลที่ ๑	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	พ.ศ. ๒๓๒๕–๒๓๕๒
สมัยรัชกาลที่ ๓	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. ๒๓๖๗–๒๓๙๔
สมัยรัชกาลที่ ๕	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. ๒๔๑๑–๒๔๕๓
สมัยรัชกาลที่ ๗	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. ๒๔๖๘–๒๔๗๗
สมัยรัชกาลที่ ๙	พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อตุลเดชมหาราช บรมนาถบพิตร	พ.ศ. ๒๔๗๙–๒๕๕๙

แบ่งตามรัฐบาล ในสมัยประชาธิปไตยอาจแบ่งสมัยย่อย ๆ ตามรัฐบาลที่บริหารประเทศ เช่น

ยุคสมัย	ศูนย์กลาง/ราชธานี
สมัยรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์	มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓–สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑
สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย	กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕–กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐–พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓
สมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑–สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
สมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา	สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗–กันยายน ๒๕๖๖
สมัยรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน	กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖–ปัจจุบัน

๔. ตัวอย่างการใช้เวลา คักราช และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย

ตัวอย่างที่ ๑ จาก พิเศษ เจียจันทร์พงศ์. พระพุทธลีลึงค์. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๖. หน้า ๓๘.

“สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าบรมมหาสุริยวงศาธิราช ปรากฏหลักฐานจากจดหมายเหตุไทรบุรีว่ามีพระประสูติกาลเมื่อวันที่ ๕ ๆ ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๐๕ เวลาเที่ยงคืนตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๒๘๖ เวลา ๒๔.๐๐ น. ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ...”

จากข้อความที่ยกมา วัน ๕ คือ วันที่ ๕ ในรอบสัปดาห์โดยเริ่มนับวันอาทิตย์เป็นวัน ๑ วัน ๕ จึงตรงกับวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑ ค่ำ เบญจศก จ.ศ. ๑๑๐๕ เทียบเป็น พ.ศ. โดยนำ ๑๑๘๑ มาบวกตรงกับ พ.ศ. ๒๒๘๖

ตัวอย่างที่ ๒ จาก ประมุขรัตน์ วงศ์ดนตรี แปล. สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. ๒๕๔๖. หน้า ๑๕๖

การเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและสยามในศตวรรษที่ ๑๙—คณะทูตฝรั่งเศสนำโดยท่าน เดอ มงติญี—ให้ความช่วยเหลือที่คณะมิสชันนารีให้แก่คณะทูต—พิธีการต้อนรับ

เสรีภาพทางศาสนาเริ่มปรากฏขึ้นทีละน้อย ๆ งานเผยแผ่ศาสนากระทำได้ง่ายขึ้นและเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น รวมทั้งได้ผลเร็วขึ้น มีการสร้างโบสถ์และโรงเรียนมากมายที่บางกอกและบริเวณใกล้เคียง

จากในบทความจะเห็นได้ว่าเป็นเอกสารของชาวต่างชาติที่บันทึกถึงไทย การใช้ศตวรรษในที่นี้ จึงหมายถึงคริสต์ศตวรรษ ซึ่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ตรงกับ ค.ศ. ๑๘๐๑-๑๙๐๐ เมื่อเทียบเป็น พ.ศ. โดยเอา ๕๔๓ มาบวก จึงเท่ากับ พ.ศ. ๒๓๔๔-๒๔๔๓ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔-รัชกาลที่ ๕ จึงระบุได้ว่าในช่วงรัชกาลนี้มีการให้เสรีภาพทางศาสนา รวมทั้งมิสชันนารีฝรั่งเศสได้เข้ามามิชชันนารีในประเทศไทย เช่น สร้างโบสถ์และโรงเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนสืบค้นตัวอย่างการบอกเวลา คักราช และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสาร ประวัติศาสตร์ไทย ๓-๔ ตัวอย่าง สรุปสาระสำคัญ พร้อมเทียบเป็นพุทธศักราช แล้วนำเสนอ ผลงานหน้าห้องเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ จากนั้นร่วมกันสรุปสาระสำคัญ แล้ว บันทึกข้อสรุปลงในสมุด

๕. ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อ ปัจจุบันและอนาคต

ตามปกติจะมีการแบ่งเวลาคร่าว ๆ ออกเป็น ๓ ส่วน คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

- **อดีต** คือ เวลาที่ล่วงเลยมาแล้ว
- **ปัจจุบัน** คือ เวลาในขณะนี้ เมื่อผ่านพ้นไปแล้วก็จะกลายเป็นอดีต
- **อนาคต** คือ เวลาที่ยังมาไม่ถึง เป็นเวลาที่ไม่สามารถบอกได้แน่นอนว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ในเวลาใด

อดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยอดีตเป็นตัวกำหนดปัจจุบัน ขณะเดียวกันปัจจุบันก็เป็นเงื่อนไขสำหรับอนาคต ซึ่งอนาคตจะเป็นไปในทิศทางใด จะเป็นอย่างไร ก็เป็นผลมาจากปัจจุบัน ดังนั้น ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่ออธิบายเรื่องราวของสังคมมนุษย์ ในอดีตที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน และอาจต่อเนื่องไปถึงอนาคต การศึกษาประวัติศาสตร์ จึงเป็นการเข้าใจอดีตเพื่อใช้เป็นบทเรียนสำหรับปัจจุบันและใช้ปัจจุบันเป็นแนวทางสำหรับอนาคต

เรื่องราวของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่เรียกว่าประวัติศาสตร์นั้นมีความต่อเนื่องกัน ความเจริญหรือความเสื่อมจากอดีตย่อมส่งผลต่อเนื่องทำให้เกิดความเจริญหรือความเสื่อมในปัจจุบันได้ อดีตจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นทั้งความเจริญและความเสื่อมที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งสามารถนำมาเป็น “บทเรียน” สำหรับปัจจุบันในอันที่จะรักษาความเจริญนั้นไว้หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อปรับปรุงแก้ไขรวมทั้งป้องกันไม่ให้ความเสื่อมนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก ในขณะเดียวกัน จากสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ก็จะบอกให้เรารู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อดีต ปัจจุบัน และอนาคตจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันและมีความสำคัญทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต พร้อมยกตัวอย่างประกอบที่หน้าห้องเรียน แล้วร่วมกันสรุปสาระสำคัญและบันทึกผลในรูปแบบที่นักเรียนสนใจ เช่น แผนที่ความคิด แผนภาพใบความรู้

บทสรุป เวลา ศักราช และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

๑

ความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์

เวลาและช่วงเวลาคือองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ นอกจากช่วยให้เข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังช่วยให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมที่มีความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน ช่วยให้วิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ และช่วยบอกให้รู้ถึงความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

๒

ศักราชและการเทียบศักราชระบบต่าง ๆ

สังคมไทยใช้ศักราชหลายระบบในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้แก่ พุทธศักราช (พ.ศ.) คริสต์ศักราช (ค.ศ.) มหาศักราช (ม.ศ.) จุลศักราช (จ.ศ.) รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.) และ อีจเรห์ศักราช (ฮ.ศ.) ในการศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีการเทียบศักราชเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกัน

บทสรุป เวลา คักราช และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ (ต่อ)

๓

การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

นักวิชาการส่วนใหญ่แบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๒ สมัย ได้แก่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ โดยใช้การมีตัวอักษรบอกเล่าเรื่องราวเป็นเกณฑ์ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ได้หลายแบบ เช่น แบ่งตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมมนุษย์ แบ่งตามเทคโนโลยีการทำเครื่องมือเครื่องใช้ สมัยประวัติศาสตร์ในประเทศไทยแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ได้หลายแบบ เช่น แบ่งตามราชธานี แบ่งตามรัชกาล แบ่งตามรัฐบาล

๔

ตัวอย่างการใช้เวลา คักราช และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย

สมัยก่อนสุโขทัย รัชกาลจักรพรรดิ สมัยสุโขทัย รัชกาลจักรพรรดิ พุทธจักรพรรดิ และจุลจักรพรรดิ สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นใช้จุลจักรพรรดิและพุทธจักรพรรดิ พ.ศ. ๒๔๓๒-๒๔๕๕ ใช้รัตนโกสินทร์ศก และ พ.ศ. ๒๔๕๕-ปัจจุบันใช้พุทธจักรพรรดิ

๕

ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต

อดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยอดีตเป็นสาเหตุให้เกิดผลที่ปัจจุบัน ส่วนปัจจุบันเป็นเงื่อนไขสำหรับอนาคต และมีความสำคัญทั้งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ

กิจกรรมเสนอแนะ

- นักเรียนแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการใช้คักราชในประเทศไทย นำข้อมูลที่ได้มารายงานหน้าห้องเรียน จากนั้นร่วมกันสรุปและเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับคักราชอื่น
- นักเรียนสืบค้นตัวอย่างการบอกเวลา คักราช และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย มาคนละ ๑ ตัวอย่าง นำมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังหน้าห้องเรียน เพื่อร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้และบันทึกเป็นใบความรู้

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับเวลา ช่วงเวลา ศักราช และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถนำความรู้ไปใช้ศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง

คำถามทบทวน

๑. เวลาและช่วงเวลามีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไร
๒. เพราะเหตุใดสังคมไทยจึงใช้ศักราชหลายระบบในช่วงเวลาที่ต่างกัน อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
๓. ในการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทยใช้หลักเกณฑ์ใดในการแบ่ง อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
๔. การมีความรู้เรื่องเวลา ช่วงเวลา ศักราช และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์มีผลดีต่อการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างไร
๕. อดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความสัมพันธ์และสำคัญอย่างไร